

V. GIRARDI JURKIĆ, K. DŽIN, A. PAIĆ, Z. ETTINGER STARČIĆ

VIŽULA KOD MEDULINA. REZIDENCIJSKA MARITIMNA VILA: ISTRAŽIVAČKA KAMPANJA 2010.

UDK 904:728>(497.5 Vižula)“652“
Prethodno priopćenje
Primljeno: 14.08.2011.
Odobreno: 16.08.2011.

Aleksandra Paić
Sveučilište Jurja Dobrile
HR - 52100 Pula
e-mail: apaic@unipu.hr

Zrinka Ettinger Starčić
Lošinski muzej
V. Gortana 35
HR - 51550 Mali Lošinj
e-mail: zrinka@muzej.losinj.hr

Vesna Girardi Jurkić
Sveučilište u Zagrebu
Hrvatski studiji, Odsjek za latinitet
Borongajska 83 d
HR - 10000 Zagreb
e-mail: vesna.girardi-jurkic@pu.t-com.hr

Kristina Džin
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Centar za arheološka istraživanja –
Međunarodni istraživački centar za arheologiju,
Brijuni – Medulin,
HR - 52103 Pula, p.p. 554
e-mail: kristina.dzin@pu.t-com.hr

Istraživanje Konstantinove i postkonstantinove faze gradnje i adaptacije maritimne rezidencijske vile na Vižuli kod Medulina 2010. g. otkrilo je istočno četverokutnu građevinu od ožbukanih tegula, među kojima Q. Clodi Ambrosi kao terminus ante quem non, tj. 2. st. gradnje dimnjaka (?) ili neke slične prostorije, kasnije pregrađene u novoj funkciji. U nastavku na istočnoj strani je prostorija s podom (*opus reticulatum*). U sjevernoj, susjednoj prostoriji otkrivena je mramorna obloga zida (grčki mramor), nađeno je 13 brončanih novčića (najmlađi cara Honorija), više ulomaka rimske kućne keramike, jedna zdjela i staklena boca (rajnske radionice). Kovnice novca: Rim, Antiohija i Nikomedija.

Glavne riječi: rezidencijska vila, Konstantinova, postkonstantinova faza, tegule, mramor, zdjela, boca, novac, kovnice.

I. Uvod

Istraživanje kasnoantičke i bizantske faze rimske maritimne rezidencijske vile na četiri terase, smještene na zapadnoj strani poluotoka Vižula kod Medulina, tijekom 2010. godine potvrdilo je arhitektonski i arheološki kontinuitet života na tom području od 1. do 6. stoljeća. Iskapanje je nastavljeno na četvrtoj terasi lokaliteta, koja je tijekom prethodnih arheoloških istraživanja potvrdila nastanjenost, destrukciju, obnovu i transformaciju kompleksa do 6. stoljeća¹. (Sl.1.)

Iskapanja na sjeveroistočnoj strani kompleksa nisu otkrila kontinuitet prostorija i mozaičkih podova 6.

i 7. stoljeća, već prekid arhitektonske cjeline i mrežu novih građevinskih konstrukcija i malternih podova u najmanje tri sloja: struktura zidova pregradnji i onih na razini sadašnjih konstrukcija četverokutnih prostorija i mozaika².

Otkrivena je jedna četverokutna prostorija čiji su zidovi građeni isključivo od tegula, među kojima se našao i žig *Quintus Clodius Ambrosius*, sada u novoj zidanoj fazi u pregrađenom i preplovljenom prostoru, koji se nastavlja na sjeveroistok i ukazuje na postojanje daljnjeg građevinskog sklopa popločenog velikim keramičkim

¹ JURKIĆ GIRARDI V.-DŽIN K., 2006a, 473-486; JURKIĆ GIRARDI V., 2008, 5-15; ISTA, 2008a, 89-104.

² JURKIĆ GIRARDI V.-DŽIN K., 2006, 250-253; ISTA, 2005, 250-252; ISTA, 2006, 279-283; JURKIĆ GIRARDI V., 2008b, 161-168.

Sl.1. Pogled na Medulinski zaljev s poluotokom Vižula, označena zona istraživanja

Sl.2. Vižula 2010, pogled na SJ 032

Sl.3. Vižula 2010, ulomak tegule iz radionice Kvinta Klodija Ambrozija

Sl.4. Vižula 2010, sonda 5, SJ 031

Sl.5. Vižula 2010, pogled na SJ 035

Sl.6. Vižula 2010, pogled na SJ 038

Sl.7. Vižula 2010, stakleni ulomak prilikom pronalaska

kockicama (3,0x3,0 cm) u tehnici *opus reticulatum*³.

Jednako tako, istraživanje prostora sjeverno od prostorije s mozaikom i ognjištem, nije otkrilo postojanje mozaika u nižem sloju i već utvrđen kontinuitet odvodnje kanalizacije starijih struktura 3. i 4. stoljeća.

II. Nalazi pokretnog arheološkog materijala s lokaliteta maritimne rezidencijske vile

Tijekom sustavnog arheološkog istraživanja lokaliteta na poluotoku Vižula u Medulinu 2010. godine pronađeni su ulomci opeka (*tegulae*) koji pripadaju radionici Kvinta Klodija Ambrozija – Q. Clodi Ambrosi. Tegule s radioničkim pečatom Kvinta Klodija Ambrozija karakteristične su po utisnutim slovima pečata i po nedostatku okvira kartuše. Otkrivene su na širokom sjevernojadranskom području, međutim, najbrojnije su u sjeveroistočnom dijelu Sjevernog Jadrana⁴. Ovaj podatak bitan je za smještaj same radionice u Akvileju, a važan je podatak i da su poznata samo dva različita tipa pečata što je pojedine autore dovelo do zaključka da je radionica vlasnika Kvinta Klodija Ambrozija bila kratkovječna, ali je izvoz proizvoda radionice bio veoma razvijen⁵.

Ulomak tegule pod inventarnim brojem MV2010/92 pronađen je kao integralni dio SJ 032 (Sl. 2, 3, 10). SJ 032 je građevina od tegula međusobno povezanih žbukom i s unutarnje strane premazanih slojem žbuke. Dimenzije SJ 032 su 3,0 x 2,5 x 3,0 m, a širina zidova kreće se od 50 do 30 cm. Pronalazak tegule s pečatom radionice Kvinta Klodija Ambrozija svakako je *terminus ante quem non*.

Sl.8. Vižula 2010, pogled na sondu

Tegule s pečatom radionice datirale su se u široko razdoblje, odnosno od 1. stoljeća do prve polovice 2. stoljeća. Zahvaljujući novim spoznajama omogućena je datacija u užu vremensko razdoblje, odnosno prema građevinskom materijalu iz Burnuma, datacija tegula s pečatima radionice Kvinta Klodija Ambrozija mogla bi biti ranija.⁶

Nadalje, tijekom arheoloških istraživanja pronađeni su i manji ulomci mramornog materijala. Arheološki kompleks na lokalitetu Vižula zasigurno je bio bogato opremljen luksuznim materijalom, ali je tijekom vremena opustošen. Dva mramorna ulomka obloge zida samo su mali dio bogatog inventara vile na Vižuli.

³ JURKIĆ GIRARDI V.-DŽIN K.-PAIĆ A., 2010, 58, 122-123.

⁴ GREGORUTTI C., 1886, 234; MATIJAŠIĆ R., 1987, 509 – 510; MATIJAŠIĆ R., 1995, 59; DŽIN K. – JURKIĆ GIRARDI V., 2005, 32; DŽIN K., 2006, 9, 22; ZLATUNIĆ R., 2010, 32 – 33 i dr.

⁵ MATIJAŠIĆ R., 1987, 511.

Sl.9. Vižula 2010, pogled na SJ 050 s detaljima ulomaka zdjele

⁶ I. Pedišić i E. Podrug pomoću velikog broja tegula pronađenih u Burnumu predlažu novi vremenski okvir za dataciju pečata iz radionice Kvinti Clodi Ambrosi. Dakle, važni za kronološko određivanje radionice Kvinta Klodija Ambrozija su najjednostavniji Pansianini pečati, odnosno pečati tipa za koje se pretpostavlja da su Augustovi, dok kasniji nisu pronađeni. Pedišić i Podrug navode 41. god. posl. Kr. kao terminus ante quem non. Naime, tada s pečatinanjem opekarskih proizvoda počinje legijska tvornica, odnosno tvornica XI legije (legio XI Claudia pia fidelis). Autori tvrde da uvoz tegula i drugog građevinskog materijala iz ostalih radionica nije bio potreban, te bi se datacija pojave pečata iz radionice Kvinta Klodija Ambrozija u Burnumu mogla datirati u prvu polovicu 1. st., PEDIŠIĆ I. – PODRUG E., 2007, 97.

⁷ BRAVAR GOBIĆ Đ., 2006, 318.

⁸ BRAVAR GOBIĆ Đ., 2006, 316-317.

⁹ Đ. Bravar.Gobić obradila je mramorni materijal iz vile na Vižuli pronađen tijekom kopnenih i podvodnih arheoloških istraživanja do 2005. godine. Autorica prepoznaje 20 vrsta obojenih mramora te 3 osnovne vrste bijelog mramora i pojedinačno ih opisuje (struktura mramora, mjesto vađenja te pretpostavlja izgled prostorija vile), BRAVAR GOBIĆ Đ., 2006, 315-321.

¹⁰ Zahvaljujem kolegi mr. sc. Berislavu Štefancu na pomoći.

¹¹ ARVELLIER-DULONG V.-ARVELLIER J., 1985.

¹² Primjeri ovih boca pronađeni su i na sjevernoitalskim lokalitetima, pa je stoga teško reći odakle su dospjele na Vižulu, ARVELLIER-DULONG V.-ARVELLIER J., 1985.

¹³ Kuhinjsko posuđe sličnog oblika pronađeno je i na lokalitetu Castropola 40 u Puli. Keramički materijal s lokaliteta obradila je A. M. Majkić te zaključila da se radi o kuhinjskom posuđu nepoznatog porijekla koje oblicima podsjeća na «srednjerimsko posuđe», odnosno Middle Roman VII, te ga datirala u 2. st. do 3. st.; ZLATUNIĆ R., 2010, 14, 25.

¹⁴ Nastavlja se s obradom rimskog carskog brončanog novca pronađenog sustavnim arheološkim istraživanjima na lokalitetu Vižula kod Medulina. Pogledati: STARČIĆ ETTINGER Z., 2009, 163-178; STARČIĆ ETTINGER Z., 2010, 275-284.

Ulomak pod inventarnim broje MV2010/93 pronađen je u sondi 5, SJ 031 (sl. 4, 11). SJ 031 nasipni je sloj, koji se sastoji od zemlje pomiješane s građevinskom šutom i ulomcima keramike, pa se materijal iz ovog sloja ne može koristiti u svrhu datacije.

Mramorni ulomak je dio dekoracije od bijelog mramora srednjezrnate strukture, najvjerojatnije grčkog porijekla i dio je profilirane klupice tj. graničnog dijela obloge između zidnih i podnih površina. Profilirane mramorne klupice uglavnom su se izrađivale od bijelih mramora sitnozrnate i srednjezrnate strukture, ali bijele je mramore nemoguće optički prepoznati što naravno traži detaljnu laboratorijsku analizu⁷.

Ulomak mramora pod inventarnim brojem MV2010/94 dio je zidnih ili podnih obloga, također grčkog porijekla i prepoznat je kao zeleni porfid serpentin, *lapis lacedaemonius*⁸. Ulomak zelenog serpentina pronađen je u SJ 035 kao dio građevinske šute (sl. 5, 12).

SJ 035 je sloj urušenja sa zidova SJ 036, SJ 039 i SJ 040 te recentnijeg nasipa, a sastoji se od zemlje, kamena i žbuke. Materijal iz ovog sloja, kao uostalom i arheološki materijal iz SJ 031 ne može biti oslonac za dataciju. Dio mramornog materijala stručno je obrađen ranije, a ulomci pronađeni 2010. godine nadopunjavaju sliku o dekoraciji i raskoši vile na poluotoku Vižula⁹.

Među mnogobrojnim ulomcima staklenog materijala pronađenog na Vižuli izdvojen je ulomak pod inventarnim brojem MV2010/90¹⁰. Ulomak je pronađen u SJ 038 (sl. 6, 7, 13). SJ 038 je zapuna SJ-a 032, a sastoji se od tegula, kamena i zemlje. Ovdje se radi o ulomku staklene boce loptastog tijela s ljevkastim vratom tipa Isings 104b. Boce ovog tipa koristile su se kao prilozi u grobovima s inhumacijom, ali i za kućnu uporabu (za čuvanje vina te kao stolno posuđe)¹¹. Boce loptastog tijela datiraju se u drugu polovicu 3 stoljeća i prvu polovicu 4. stoljeća, a proizvodile su se u rajnskom radionicama¹².

Od keramičkog materijala pronađenog na lokalitetu posebno mjesto zauzimaju četiri ulomka zdjele MV2010/89, 1-4. Ulomci su pronađeni u SJ 050, odnosno u sloju masne smeđe zemlje s malo ulomaka keramike i nešto ugljena (sl. 8, 9, 14). SJ 050 nalazi se iznad matične stijene SJ 042. Zdjela ima vodoravno izvučeni obod, a prijelaz iz stijenke u obod naglašen je rebrom, dno joj je ravno, a stijenka blago narebrena¹⁴. Zdjela predstavlja važan terminus post quem za dataciju izgradnje zida SJ 033 jer se dio zdjele nalazio ispod zida SJ 033. Zid SJ 033 je suhozidna konstrukcija od kamena i ulomaka tegula širine 40 cm.

Katalog:

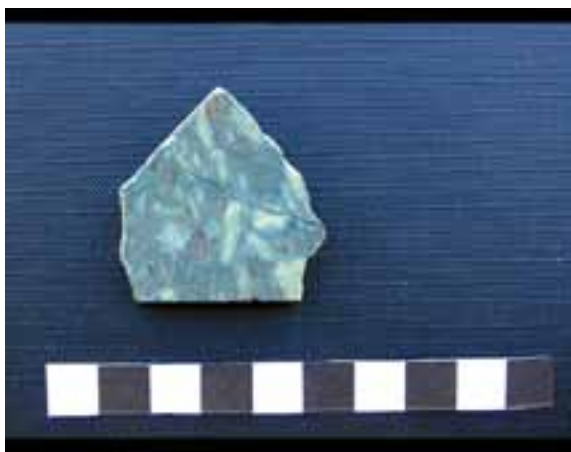
Sl.10. Vižula 2010, Ulomak tegule s pečatom Kvinta Klodija Ambrozija

Ulomak tegule s utisnutim pečatom radionice Quinti Clodi Ambrosi, MV2010/92 (sl. 10). Dimenzije: vis. 19,5 cm, šir. 26,8 cm, deb. stijenke 3,6 cm. Mjesto nalaza: SJ 032, sonda 1.

Sl.11. Vižula 2010, ulomak mramorne klupice

Ulomak mramorne klupice, MV2010/92 (sl. 11). Dimenzije: vis. 5,4 cm, šir. 8,6 cm, deb. 3,6 cm. Mjesto nalaza: SJ 031, sonda 5.

Sl.12. Vižula 2010, ulomak mramora

Ulomak mramora, MV2010/94 (sl. 12). Dimenzije: vis. 4,0 cm, šir. 3,3 cm, deb. 0,7 cm. Mjesto nalaza: SJ 035, sonda 2.

Sl.13. Vižula 2010, ulomak staklene boce loptastog tijela

Ulomak staklene boce loptastog tijela, MV2010/90 (sl. 13). Dimenzije: vis. 6,8 cm, šir. 4,5 cm, deb. stijenke 0,2 cm. Mjesto nalaza: SJ 038

Sl.14. Vižula 2010, četiri ulomka keramičke zdjele

Četiri ulomka keramičke zdjele MV2010/89, 1-4 (sl. 14). Dimenzije MV2010/89,1: vis. 9,0 cm, šir. 15,7 cm, deb. stijenke 1,1 cm; MV2010/89,1: vis. 9,0 cm, šir. 15,7 cm, deb. stijenke 1,1 cm; MV2010/89,3: vis. 5,3 cm, duž. 11,7 cm, šir. 6,3 cm, deb. stijenke 1,0 cm; MV2010/89,4: vis. 2,3 cm, duž. 9,0 cm, šir. 9,2 cm, deb. stijenke 1,1 cm. Mjesto nalaza: SJ 050, sonda 1.

Aleksandra Paić

III. Nalazi rimskih carskih novaca s lokaliteta maritimne rezidencijske vile u 2010. godini

Sustavnim arheološkim istraživanjima lokaliteta antičke rezidencijalne maritimne vile na poluotoku Vižula pokraj Medulina provedenim 2010. godine pronađena su četiri primjerka rimskog carskog novca dok jedanaest primjerka novca čine pojedinačni površinski nalazi slučajnih prolaznika¹⁵.

Od ukupnih petnaest primjerka novca najstariji je as, dok je najmlađi AE 4 kovan za Honorija (393.-423.). Kako su i prethodna istraživanja pokazala¹⁶ najzastupljeniji je novac druge polovine 4. stoljeća. Pronađeni novac pripada uglavnom sitnim brončanim nominalima male vrijednosti, koje ukazuju na vrijeme propadanja države te kolaps, nekada, uspješnog novčarskog sustava i gospodarstva. Zbog loše očuvanosti pet primjerka novca nije bilo moguće odrediti. Kovnica je vidljiva tek na četiri primjerka: od kojih su dva iz kovnice Rima te po jedan iz Antiohije i Nikomedije.

Pronađeni numizmatički nalazi, kao i prijašnjih godina, potvrdili su mišljenje da se radi o vili na terase koja je imala nekoliko građevinskih faza i koja je u antičko vrijeme bila pregrađivana radi izgradnje monumentalne kasnoantičke rezidencijalne vile¹⁶ tijekom 4. stoljeća.

Katalog

Pronađeni novci različite su kvalitete odnosno u velikom dijelu su loše očuvani, izlizani, oštećeni i fragmentirani. Stoga se kod određenog broja novca mogao odrediti samo tip reversa, a ne i točno odrediti vladara. U drugim slučajevima mogao se utvrditi vladar i tip reversa, ali se nije mogla utvrditi kovnica. Novac koji je u cjelini identificiran određen je prema RIC-u¹⁷.

Kataloški obrađeni primjerci podijeljeni su u dvije skupine. Prvu čine carski novci pronađeni sustavnim arheološkim istraživanjima, a drugu skupinu čine pojedinačni površinski nalazi. Unutar skupine izvršena je podjela na carski novac grupiran prema godinama vladanja poznatih careva, te na neodredivi novci kronološki grupiran.

Fotografije novca napravljene su digitalnim mikroskopom. Dio legende, pa i čitava legenda, na aversu ili reversu koja je nečitka ili nedostaje stavljena je u uglatu zagrađu. Kovnice i nominalne kao i imena vladara u kataloškim jedinicama navedeni su na latinskom jeziku.

U katalogu je novac obrađen ovim redom: redni broj, avers, revers, nominala, težina, promjer, os, kovnica, vrijeme kovanja, oznaka po RIC-u te mjesto nalaza.

¹⁵ STARČIĆ ETTINGER Z., 2009; STARČIĆ ETTINGER Z., 2010.

¹⁶ O monumentalnosti vile vidi BRAVAR GOBIČ D., 2006, 303-313.

¹⁷ Roman Imperial Coinage, vol. I-X, London.

¹⁸ Vjerojatno je riječ o Konstanciju II.

¹⁹ Ovaj tip novca predstavljen je kao dio novčane reforme Konstancija II. i Konstansa iz 348. g. te od tada svi novci na reversu nose legendu FEL TEMP REPARATIO. Prikaz „Falling Horseman“ bio je omiljeni tip reversa Konstancija II. Nakon smrti Konstansa 350. g. prikaz postaje najomiljeniji tip desetljeća, koji će koristiti Magnecije (samo u početku), Konstancije Gal i Julijan kao cezari pod Konstancijem II. Kad je Julijan nadživio i naslijedio Konstancija II. ovaj tip reversa je povučen odnosno prikaz nestaje kada Julijan postaje augustom (360. g.).

²⁰ Po prikazu znamo da legenda glasi FEL TEMP REPARATIO.

²¹ Zbog odsječenosti novca nedostaje dio legende.

Nalazi iz sustavnog arheološkog istraživanja:

CONSTANTIVS II
(s titulom august) 337.- 361.

ili

CONSTANS
(s titulom august) 337.- 350.

1. Av: Legenda nije vidljiva.
Poprsje s perlastim dijamantom, plaštom i oklopom desno, točkasti obrub¹⁸.
Rv: Legenda nije vidljiva.
Vojnik kopljem probada palog konjanika¹⁹.
AE 4, 1,50 g, Ø13 mm, ↓
Neutvrđena kovnica
348.- 350/360. g.
RIC?
Vižula, sektor II, pn 2, sonda 3, SJ 034, 10.09.2010.

CONSTANTIVS II
(s titulom august) 337.- 361.

2. Av: DN [...]
Poprsje s perlastim dijamantom, plaštom i oklopom desno, točkasti obrub.
Rv: [SP]ES REI-[PVB]LICE[...]
Vladar u vojnoj opravi stoji lijevo, u desnoj ruci drži globus, a u lijevoj koplje, u odsječku R*E.
AE 4, 1,50 g, Ø15 mm, ↓
Kovnica: Roma
355.- 361. g.
RIC?
Vižula, sektor II, pn 2, sonda 3, SJ 034, 10.09.2010.

CONSTANTIVS GALLVS
(s titulom cezar) 351.- 355.

ili

IVLIANVS II
(s titulom cezar) 355.- 361.

3. Av: DN [...]
Gologlavo poprsje s plaštom i oklopom desno, u polju lijevo A, točkasti obrub.
Rv: Legenda nije vidljiva²⁰.
Vojnik kopljem probada palog konjanika.
AE 3, 2,00 g, Ø18 mm, ↑
Neutvrđena kovnica
351.- 360. g.
RIC?
Vižula, sektor II, pn 5, sonda 3, SJ 050, 14.09.2010.

Neodrediv novac

4. Av: Legenda nije vidljiva.
Ovjenčana glava desno.
Rv: [V]IC[TOR]IA AVG S-C
Viktorija hoda/stoji na pramcu broda /desno, drži vijenac i palminu granu na ramenu.
AS, 16,10 g, Ø28 mm, ↑
Kovnica: Roma
1. – 2. stoljeće ?
RIC ?
Vižula, sektor II, pn 1, sonda 1, SJ 031, 07.09.2010

Pojedinačni površinski nalazi**CONSTANS****(s titulom august) 337.- 350.**

- 5 Av: CONSTAN-S PF AV[G]
Poprsje s rozeta- dijamantom, plaštom i oklopom desno, točkasti obrub.
Rv: [V]ICTORIAE DD AVG QN[N]
Dvije Viktorije okrenute jedna prema drugoj, svaka drži vijenac i palminu granu, palma u sredini, u odsječku •, točkasti obrub.
AE 4, 1,40 g, Ø 15 mm, ↑
Neutvrđena kovnica
342.- 348. g.
RIC ?
Vižula, površinski nalaz, 2010.

CONSTANTIVS II**(s titulom august) 337.- 361**

- 6 Av: D[N] CONS [T]AN-TIVS PF AVG
Poprsje s perlastim dijamantom, plaštom i oklopom desno.
Rv: VOT/X X/MVLT/XXX u lovorovom vijencu, u odsječku [S]MAN.
AE 4, 1,20 g, Ø 14 mm, ↑
Kovnica: Antiochia
347.- 348. g.
RIC 113
Vižula, površinski nalaz, 2010.

²² Nedostaje trećina novca. Legenda za Valentini-
jana I glasi DN VALENTINIANVS PF AVG,
a za Valentinjana II dvije su varijante: prva je
ista kao i kod Valentinjana I, a druga glasi DN
VALENTINIANVS IVN PF AVG.

²³ Promatrajući fizionomiju lica vladara sklona
sam mišljenju da novac pripada Valentijnanu I.

²⁴ Nedostaje trećina novca.

²⁵ Honorije ovaj tip novca kuje u kovnicama
Rima, Akvileje i Sisciji.

CONSTANTIVS II
(s titulom august) 337.- 361.

ili

CONSTANS
(s titulom august) 337.- 350.

7. Av: Legenda nije vidljiva.
Poprsje s perlastim dijamantom, plaštom i oklopom
desno, točkasti obrub.
Rv: [FEL TE]MP [RE-PARATIO]²¹
Vojnik kopljem probada palog konjanika.
AE 3, 1,80 g, Ø 16 mm, ↓
Kovnica neutvrđena
348.- 350./360. g.
RIC ?
Vižula, površinski nalaz, 2010.

VALENTINIANVS I
(s titulom august) 364.- 375.

ili

VALENTINIANVS II
(s titulom august) 375.- 392.

8. Av: [...] NT[...]²²
Poprsje s perlastim dijamantom, plaštom i oklopom
desno, točkasti obrub.
Rv: [GLORIA RO]-MA[NORVM]
Vladar hoda desno, glave ulijevo, desnom rukom vuče
zarobljenika, dok lijevom
drži *labarum*, točkasti obrub.
AE 3, 1,60 g, Ø 15 mm, ↑
Kovnica neutvrđena
364.- 392. g.
RIC ?
Vižula, površinski nalaz, 2010.

9. Av: [D]N VA[LENTINIANVS PF AVG]²³
Poprsje s perlastim dijamantom, plaštom i oklopom
desno, točkasti obrub.
Rv: [GLO]RIA [RO-MANORVM]
Vladar hoda desno, glave ulijevo, desnom rukom vuče
zarobljenika, dok lijevom drži *labarum*.
AE 3, 1,80 g, Ø 17 mm, ↑
Kovnica neutvrđena
364.- 392. g.
RIC ?
Vižula, površinski nalaz, 2010.
HONORIVS²⁴
(s titulom august) 393.- 423.

10. Av: DN HONO[RI-VS PF AVG]
 Poprsje s perlastim dijamdom, plaštom i oklopom
 desno, točkasti obrub.
 Rv: [GLORIARO-]MANORVM
 Vladař stoji desno, glava lijevo, desnu ruku drži na
 glavi klečećeg zarobljenika, a lijevu iznad preklinjatelja,
 točkasti obrub.
 AE 4, 1,40 g, Ø 14,32 mm, ↑
 Kovnica neutvrđena²⁵
 395.- 410. g.
 RIC ?
 Vižula, površinski nalaz, 2010.

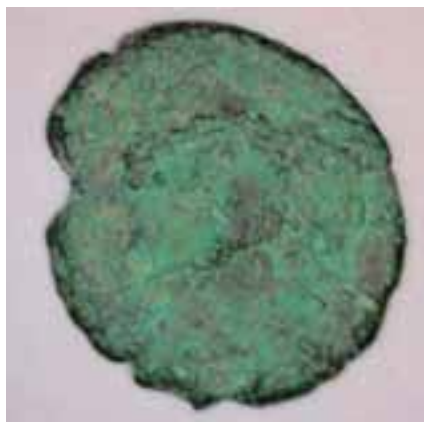

Neodrediv novac

11. Av: Legenda nije vidljiva.
 Poprsje s perlastim dijamdom, plaštom i oklopom
 desno.
 Rv: [PROVI]D[EN-TIAE AVGG/CAES/CAESS]²⁶
 Vrata logora s dva tornja, zvijezda iznad, u odsječku
 SMNA, točkasti obrub.
 AE 3, 1,90 g, Ø 18,5 mm, ↓
 Kovnica: Nicomedia
 324.- 326./329 g.
 RIC ?
 Vižula, površinski nalaz, 2010.

12. Av: Legenda nije vidljiva.
 Prikaz istrošen²⁷.
 Rv: Legenda nije vidljiva.
 Prikaz istrošen²⁸.
 AE 3, 1,90 g, Ø 17,5 mm, ↑
 Kovnica neutvrđena
 4.st.
 RIC ?
 Vižula, površinski nalaz, 2010.

²⁶ Zbog istrošenosti novca nije moguće vidjeti završetak legende stoga su navedene sve tri varijante. Ovaj tip reversa imaju slijedeći vladari: Konstantin I Veliki, Krisp, Konstantin II i Konstancije II.

²⁷ Nazire se poprsje desno.

²⁸ Po prikazu legenda bi mogla biti PAX PVBLICA (Pax stoji lijevo, drži maslinovu grančicu i dugi sceptar.). Ako prihvatim ovaj prikaz novac bi vjerojatno pripadao Heleni, majci Konstantina I Velikog, 337.-340.

13. Av: Legenda nije vidljiva.
 Poprsje s perlastim dijamantom, plaštom i oklopom
 desno.
 Rv: Istrošen
 AE 4, 1,00 g, Ø 11,6 mm, ↑
 Kovnica neutvrđena
 4.st.²⁹
 RIC ?
 Vižula, površinski nalaz, 2010.

14. Av: Istrošen
 Rv: Istrošen
 AE 4, 2.10 g, Ø 13 mm
 Vižula, površinski nalaz, 2010.

15. Av: Istrošen
 Rv: Istrošen
 AE 4³⁰, 2.80 g, Ø 14 mm
 Vižula, površinski nalaz, 2010.

Zrinka Ettinger Starčić

²⁹ Po portretu vjerojatno je riječ o vladaru iz 4 st.

³⁰ Mišljenja sam da, možda, nije riječ o novcu već o žetonu za igru.

IV. Zaključak

Nalaz keramičkih crno-bijelih mozaičkih kockica i crvenih keramičkih kockica (*reticulae*), crne kućanske kasnoantičke keramike, posude izvrnutog i vodoravno izvučenog oboda iz rimskih radionica, te fragmenta plave staklene boce loptastog tijela iz rajnskih radionica 3. stoljeća, ukazuju na standardni kasnoantički kućanski inventar prostorija vile krajem 2. do 4. stoljeća. Posebno su zanimljivi numizmatički nalazi malih i većih primjeraka kasnoantičkog i bizantskog novca (13 primjeraka). Zanimljivo je da novac s lokaliteta seže od najstarijeg Asa do najmlađeg novčića iz 5. stoljeća cara Honorija (393.-423.g.), što ukazuje još jednom na kasnoantičku fazu gradnje i korištenja vile na četvrtoj terasi. Najznačajniji je nalaz novca iz sustavnog iskapanja sjeverne prostorije Konstantina II (337.-361.) i Konstansa Augusta (337.-350.), nasljednika cara Konstantina Velikog za kojeg se vežu gradnje i zbivanja na Vižuli. Kovnice novootkrivenih novčića su Rim, Nikomedija i Antiohija.

Kućna keramika istog tipa, zdjele s izvučenim ravnim rubom, otkrivene su i u Puli (Castriopola 40), ne-

poznatog su podrijetla, ali oblikom podsjećaju na srednjorimsko posuđe (2.-3.st.). Među staklenim ulomcima posebno se ističe loptasta boca za vino datirana krajem 3. ili u prvu polovicu 4. stoljeća i smatra se uvozom iz rajnskih staklarskih radionica.

Mramorne bijele klupčice i obloge zidova prostorije podrijetlom su iz grčkih kamenoloma, te još jednom potvrđuju bogatstvo mramorne dekoracije rezidencijske vile.

Ovo nekoliko otkrivenih arheoloških predmeta ukazuju na intenzivne trgovačke kontakte vlasnika i korisnika građevine sa zapadnim i istočnim provincijama Rimskog carstva u 3. i 4. stoljeću od Germanije do Male Azije.

Kao rezultat istraživanja tijekom 2010. godine nameće se pretpostavka da je rimski kompleks maritimne rezidencijske vile graditeljski transformiran i postupno pregrađivan u kasnoantičko naselje »zbijenog« tipa, u kojem se nastavio život i nakon 6. stoljeća pa do ranog srednjeg vijeka u slijedu društvenih, socijalnih i etničkih promjena u ovom dijelu južne Istre.

Bibliografija:

- ARVELLIER-DULONG V.-ARVELLIER J., 1985,
Arvellier-Dulong V. - Arvellier J., *La verre d'époque romaine du Musée archéologique de Strasbourg*, Paris 1985.
- BAČIĆ B., 1969,
Bačić B., *Ižula – neolitsko naselje*, Arheološki pregled, sv. 11, Beograd 1969, 23-24.
- BEKIĆ L., 2009,
Bekić L., *Podvodni numizmatički nalazi iz uvala Verige na Brijunima*, Jurišićev zbornik, Zagreb 2009, 36-51.
- BENUSSI B., 1928,
Benussi B., *Dalle annotazioni di Alberto Puschi per la carta archeologica dell'Istria*, Arheografo Triestino, ser. 3, Trieste 1927-1928, 243-282.
- BRAVAR GOBIĆ Đ., 2006,
Bravar Gobić, Đ., *Antički mramori s arheološkog lokaliteta Vižula kod Medulina*, Histria antiqua, sv. 14, Pula 2006, 315-321.
- BRUUN P.M., 1966,
Bruun P. M., *Roman Imperial Coinage VII*, London 1966.
- DEGRASSI A., 1955,
Degrassi A., *I porti romani dell'Istria*, Anthemon, Firenze 1955, 119-169.
- DŽIN K., 1995,
Džin K., *Spomenički nalazi i projekt eko-arheološkog parka Vižula kod Medulina*, Histria antiqua 1, Pula, 1995, 73-78.
- DŽIN K., 2006,
Džin K., *Stancija Peličeti: Rimska vila rustika – novi nalaz na trasi Istarskog ipsilona / Roman villa rustica – new find at the istrian «Y» highway corridor*, Katalog Arheološkog muzeja Istre, sv. 70, Pula 2006.
- DŽIN K.- JURKIĆ GIRARDI V., 2005 a
Džin K. & Jurkić Girardi V., *Rimska gospodarska vila u Červar Portu kod Poreča / Roman villa rustica in Červar Porat near Poreč*, Katalog Arheološkog muzeja Istre, sv. 67, Pula 2005.
- GNIRS A., 1908,
Gnirs A., *Römische Luxusvilla im Medolino. Funde und Notizen*, Jahrbuch für Altertumskunde, sv. 2, Wien, 1908, 157.
- GREGORUTTI C., 1886,
Gregorutti C., *La figulina imperiale Pansiana di Aquileja ed i prodotti fittili dell'Istria*, Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria, vol. 2, fasc. 1 - 2, Parenzo 1886, 219-253.
- JURKIĆ GIRARDI V., 1983,
Jurkić Girardi V., *Medulin i okolica od prapovijesti do srednjega vijeka*, Prilozi o zavičaju, sv. 3, Pula, 1983, 99-121.
- JURKIĆ GIRARDI V., 2008,
Jurkić Girardi V., *Rezidencijska vila na Vižuli / Antique residential villa at Vižula*, Katalog Arheološkog muzeja Istre, sv. 76, Pula 2008, 5-15.
- JURKIĆ GIRARDI V., 2008a,
Jurkić Girardi V., *Spoznaja o antičkoj maritimnoj vili na Vižuli kod Medulina. Istraživanja 2006. i 2007. godine, I. Porečki susret arheologa, Rezultati arheoloških istraživanja na području Istre*, sv. 1, Poreč 2008, 89-104.
- JURKIĆ GIRARDI V., 2008b,
Jurkić Girardi V., *Late antique hearths in the roman residential villa on the Vižula peninsula near Medulin. Campagne 2007*, Histria antiqua, sv. 16, Pula 2008, 161-168.
- JURKIĆ GIRARDI V.-DŽIN K., 2005,
Jurkić Girardi V. – Džin K., *Hrvatski arheološki godišnjak*, sv. 2, Zagreb 2005, 250-252.
- JURKIĆ GIRARDI V.-DŽIN K., 2006,
Jurkić Girardi V.- Džin K., *Hrvatski arheološki godišnjak*, sv. 3, Zagreb, 2006, 279-283.
- JURKIĆ GIRARDI V.- DŽIN K., 2006a,
Jurkić Girardi V.- Džin K., *Isola del Vescovo (Vižula). Complesso marittimo residenziale antico-tardoantico nei pressi di Medolino. Campagna di ricerche 2005*, Atti, Centro di ricerche storiche, sv. 36, Rovigno 2006, 473-486.

- JURKIĆ GIRARDI V.-DŽIN K.-PAIĆ A., 2010, Jurkić Girardi V.-Džin K.-Paić A., *Vižula kod Medulina. Rezidencijska maritimna vila: istraživačka kampanja 2010 / Vižula near Medulin. Maritime residential villa: investigation campagne 2010*, Materijali, sv. 22, Pula 2010, 58, 122-123.
- KENT J.P.C., 1981, Kent J. P. C., *Roman Imperial Coinage VIII*, London 1981.
- KENT J.P.C., 1994, Kent J. P. C., *Roman Imperial Coinage X*, London 1994.
- KOZLIČIĆ M., 1986, Kozličić M., *Antička obalna linija Istre u svjetlu hidroarheoloških istraživanja*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva, sv. 11/2, Pula, 1986, 135-165.
- KRIŽMAN M., 1997, Križman M., *Antička svjedočanstva u Istri*, Pula 1997.
- MATIJAŠIĆ R., 1987, Matijašić R., *La produzione ed il commercio di tegole ad Aquileia*, Antichità Altoadriatiche, sv. 29/2, Udine 1987, 495-531.
- MATIJAŠIĆ R., 1995, Matijašić R., *Vecchi e nuovi rinvenimenti di tegole con bollo di fabbrica in Istria (II – Istria occidentale)*, Histria archaeologica, sv. 24-25/1993-1994, Pula 1995, 38-73.
- MIHOLJEK I., 2006, Miholjek I., *Pomorsko arheološko istraživanje ostataka arhitekture poluotoka Vižule kod Medulina*, Histria antiqua, sv. 14, Pula 2006, 291-301.
- PEARS J.W.E., 1951, Pears J. W. E., *Roman Imperial Coinage IX*, London 1951.
- PEDIŠIĆ I.-PODRUG E., 2007, Pedišić I. – Podrug E., *Antički opekarski pečati iz fundusa Muzeja grada Šibenika*, Opuscula archaeologica, sv. 31, Zagreb 2007, 81 – 141.
- SCHIAVUZZI B., 1908, Schiavuzzi, B., *Attraverso l'agro colonico di Pola*, Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria, sv. 24, Parenzo 1908, 91-173.
- STARČIĆ ETTINGER Z., 2009, Starčić Ettinger Z., *Rimski carski novci s lokaliteta Vižula kod Medulina*, Jurišićev zbornik, Zagreb, 2009., 163-178.
- ŠEPAROVIĆ T., 2003, Šeparović T., *Nalazi novca*, Tilurium, sv. 1, Zagreb 2003, 189-218.
- ZLATUNIĆ R., 2010, Zlatunić R., *Zaštitno arheološko istraživanje lokaliteta Castropola 40 u Puli / A rescue archaeological excavation at Castropola street in Pula*, Katalog Arheološkog muzeja Istre, sv. 80, Pula 2010.
- ZUCCON B., 1994, Zuccon B., *Nalazi kasnorimskog brončanog novca na lokalitetu Vižula u Istri*, Numizmatičke vijesti, br. 36, Zagreb 1994, 23-42.
- ZUCCON B., 1995, Zuccon B., *Brončani novac Konstantinove dinastije nađen kod Medulina u Istri*, Numizmatičke vijesti, br. 37, Zagreb 1995, 11-45.
- ZUCCON B., 1996, Zuccon, B., *Republikanski i iranocarski novac s lokaliteta Vižula u Istri*, Numizmatičke vijesti, br. 38, Zagreb 1996, 5-20.

<http://dougsmith.ancient.info/ftr.html>

www.roman-emperors.org/crispus.htm

SUMMARY

**VIŽULA NEAR MEDULIN. MARITIME RESIDENTIAL VILLA:
INVESTIGATION CAMPAIGN 2010**

Vesna GIRARDI JURKIĆ
Kristina DŽIN
Aleksandra PAIĆ
Zrinka ETTINGER STARČIĆ

In 2010, investigations relating to the late antique and Byzantine phases of the maritime residential villa located in the western area of the peninsula of Vižula near Medulin confirmed the architectural and archaeological continuity of life in the area. Excavations continued on the fourth terrace of the site. It was on this terrace that previous investigations revealed traces of life, destruction and transformation leading into the 6th century AD.

Excavations performed in the north-eastern area of the complex did not reveal a continuity of rooms and mosaic floors from the 6th and 7th centuries AD, but rather an interruption of the architectural unit and a network of successive constructions and mortar floors in at least three layers: structures of partition walls and walls located at the level of mosaics and constructions of quadrilateral rooms.

A quadrilateral room was discovered on the eastern part of villa. The walls of the room were built exclusively of tegulae on which a stamp reading Quintus Clodius Ambrosius was observed. The room belongs to a newly discovered building phase and is located in an area that had been divided in half by partitions and which continues towards the north east, suggesting the further expansion of the building complex paved with fairly large ceramic cubes (3.0 cm x 3.0 cm) executed in opus reticulatum.

The investigation of the area to the north of the room with a mosaic and fireplace also did not reveal any traces of mosaics or any continuity of the wastewater system belonging to older structures from the 3rd and 4th centuries AD.

Ceramic mosaic tiles, late antique black kitchen vessels with inverted rims and fragments (3 century AD) of blue glass bottles (3-4 century AD) all point to a standard late antique inventory. Late antique and Byzantine coins of different sizes are particularly interesting from As, the coin of Honorius.

The results of investigations conducted in 2010 suggest that the Roman complex of the maritime residential villa was architecturally transformed into a late antique settlement of a "condensed" type in which life continued after the 6th century AD into the Early Middle Ages with a series of social, economic and ethnic changes.

The import of kitchen vessel from Rome, glass bottle from Germany, coins from Asia Minor and marble from Greece shows the contact with all the Roman world.